

ALVÓK A KOZMOSZBAN

JEGYZET A *PROVINCIA* CÍMŰ, RÉGÉSZETI TÉMÁJÚ KISJÁTÉKFILM KÉSZÍTÉSÉRŐL

92

2013 januárjának első hete van. Döntennem kell, hogy miről készítem a diplomafilmemet, egy nagyjából 20 perces, fikciós történetet. Nem akarok hosszasan gondolkodni és dilemmázni – arra jutok, hogy azt a filmötletet indítom majd el, amelyik egy héten belül a leginkább megtetszik. Vázlatokat írok, és hamar eszembe jut a régészet. Egyszer olvastam egy érzékletesen megírt blogposztot a sírbontásról, és elmentettem a filmötletekhez kapcsolódó könyvjelzőmappába. Mindig érdekelt az a folyamat, ahogy előkerülnek a történelmi korszakok emlékei: a múlttal való találkozás transzcendens élményként hat rám.

A hónap végére megírom az első változatot. Egyszerű történet, olyan, mint egy napjainkban játszódó, nyers novella: a főszereplője egy élelmiszer-nagykereskedésnek dolgozó, áruszállító sofőr. A kisteherautója lerobban egy római kori ásatás közelében, így muszáj egy napot eltöltenie a helyszínen. Rácsodálkozik erre a tevékenységre, az ásatási gödrökre, a földből előkerülő tárgyakra, a múlt rétegeire. Kiszakad a hétköznapi életéből – láthat valamennyit a kétezer évvel ezelőtti világ örökségéből.

Kész a könyv, a stábbal előkészítjük a forgatást. A főszereplőkkel, az operatőrrel és a látványtervezővel többször ellátogatunk az Aquincumi Múzeumba, ahol Lassányi Gábor beszél nekünk a régészetről, az ásatásokról, sok videót és fotót mutat. Körbevezet minket a múzeumban,

megnézzük a gyűjtemény darabjait. Ilyenkor, egy film előkészítésénél egyre konkrétábbá válik a történet: a szereplők, a helyszínek, a kellékek megtalálása valóságossá teszi a leírt szüzsét. Ebben az esetben a múzeumlátogatás, a beszélgetések sokat adnak ahhoz, hogy az ásatásra véletlenül odatévedő fiú sztoriját pontosítsuk.

Kiderítjük, hogy éppen hol zajlik ásatás, ahol majd a filmet is felvehetjük. Római kori feltárást nem találunk, de egy Makó melletti, Árpád-kori ásatásra ellátogathatunk. Sóskuti Kornél mutatja meg a helyszínt. Megbeszéljük, hogy a forgatás napjaiban megpróbálnak majd megőrizni nekünk néhány bontás alatt lévő sírt – nagyon szeretném, ha egy valódi sírbontást befényképezhetnénk a filmbe. A terepszemle idején kora nyári idő van, az ásatáson száll a por, a dolgozók a naptól védik a fejüket, többen kalapot viselnek. Amikor a film storyboardját rajzoljuk, szinte sivatagi hangulatú, napfényes jeleneteket képzelünk el.

Júniusban, amikor megérkezünk Makóra forgatni, erős szél fúj, szórványosan érkezik a jégeső, a helyszínen egyre nagyobb a sár. Nem tudunk máskor visszajönni, fel kell vennünk a jelenetet, így a nyári szcena helyett esőkabátos alakok, zordabb hangulatú, sáros képek kerülnek a filmbe. Örülünk annak, hogy statiszták helyett az ásatás dolgozói láthatók a jelenetek háttérében: sokkal valóságosabbak, szinte dokumentumfilmese hitelességük így a képek. A sír-

Kárpáti György Mór rendező és Hartung Dávid operatőr a *Provincia* forgatásán (fotó: Skublics Gergely)

A *Provincia* csapója (fotó: Skublics Gergely)

jelenetek a *Provincia*ából

bontást is felvehetjük: az áruszállító sofőrt játszó Orosz Ákos egy sírgödör fölé hajol, és nézi, ahogy egy régész egy csecsemőpózban fekvő csontvázról aprólékosan lesöpri a földet.

A filmet összevágjuk, 21 perces lesz. Mottót keresek hozzá, egy olyan mondatot, ami a film elején, a főcímnél segíthet érzékeltetni a történet hangulatát, irányát. Először megtalálom El Kazovszkij festőművész szövegét: „A szegény állat dolgozik, fölépíti emlékművét, és kihal. A bálvány további sorsa ismeretlen, nem tudni, hogyan dől el.” Bár ez a két mondat nagyon tetszik, mégsem stimmel igazán a filmhez. Végül egy Hérakleitosz-töredék kerül a főcímrre: „Az alvók munkálnak és együttműködnek abban, ami a kozmoszban történik.” (B75, Kerényi Károly fordítása).

Már majdnem kész a film, csak a zene hiányzik. Megtalálom az amerikai Ensemble De Organographia ókori görög zenei rekonstrukcióit, erősen hat rám az egyik szalpinxzene (a szalpinx ókori görög, tölcseres fúvókájú hangszer, csatatereken és játékokon egyaránt használták). A három hangból álló zenei töredék segít a mai, hétköznapi környezetben játszódó jeleneteknél létrehozni azt a különös, atmoszférikus hangulatot, amit a munka eleje óta keresek. Írok az amerikai zenészeknek, akik engedélyezik, hogy a zenét felhasználjuk.

A Színház- és Filmművészeti Egyetemen a vizsgavétítés nem sikerül igazán jól, nem jön át a film, több tanár túl egyszerűnek, minimalistának találja. Az osztályvezető tanárom, Enyedi Ildikó próbálja védeni, azt mondja, hogy ez egy csendes, kontemplatív munka; az a pillanat jut róla az eszébe, amikor egy vízi madár elrepül a tó fölött, és a víz fodrozódni kezd. Többen kérdezik, hogy miért volt nekem érdekes ez a téma, miért fontos ilyen filmet készíteni. Abban a pillanatban nem tudom igazán jól megvédeni a munkámat.

Néhány nappal később fordul a kocka. Vasárnap este e-mail érkezik a Cannes-i Filmfesztivál válogatójától: meghívják a *Provinciát* az egyetemi filmek versenyébe. Hamarosan utazunk. A vetítés után amerikai és kínai filmesekkel ebédelünk a Croisette-en. Mondják, hogy milyen érdekes a filmbeli szituáció, a régészeti ásatás; a múlt megismeréséért folytatott, elszánt munka mellett a megértésről, az emberek közötti kapcsolódás szándékáról szól a film.

A legérdekesebb visszajelzés néhány héttel később, egy régész ismerősömtől érkezik a Messengeren. Leírja, hogy ő a film főszereplőjéhez hasonlóan, egy mezős területen kirándulva, véletlenül, kívülálló idegenként jutott el először egy régészeti ásatásra. Báméskodott, járkált a szelvények között, elvarázsolta ez a tevékenység; később régész lett. Jó hallani, hogy ez az eset a múlttal való találkozásról, amit 2013 januárjában megírtam, és amelyből egy évvel később elkészült a film, voltaképpen megtörtént.

A *Provincia* plakátja

Kárpáti György Mór filmrendező 1984-ben született, Budapesten. A Színház- és Filmművészeti Egyetemen tanult, Enyedi Ildikó osztályában. *Erdő* című vizsgafilmje a Berlinale rövidfilmes mezőnyében versenyzett 2011-ben. Diplomafilmje, a *Provincia* a Cannes-i Filmfesztivál Cinéfondation szekciójába kapott meghívást 2014-ben. Első nagyjátékfilmjét, a *Guerillát* 2019 tavaszán mutatták be.

A *Provincia* és más filmek megtekinthetők a [vimeo.com/gyorgymorkarpati](https://www.vimeo.com/gyorgymorkarpati) oldalon.